

جایگاه درس :

جامعه شناسی سازمانها از دروس تخصصی رشته علوم اجتماعی است و به ارزش یک واحد عملی و دو واحد نظری ارائه می شود .

برای یک واحد عملی درس ، معمولا یک کار یا یک گزارش تحقیقی از دانشجو خواسته می شود .

هدف کلی این درس :

مطالعه سازمانها از دیدگاه جامعه شناسی هدف کلی و عمومی

این درس است. دانشجو در این درس با نکات زیر آشنا می شود :

□ دلایل مطالعه سازمانها

ادامه اهداف:

- نظرات جامعه شناسان کلاسیک در رابطه با سازمانها
- شرایط شکل گیری سازمانهای رسمی
- انواع نظریه های سازمان
- طبقه بندی نظریات سازمان
- انواع سازمان
- اهداف سازمان

ادامه اهداف :

- رویکرد سیستمها در سازمان
- قدرت و کنترل در سازمان
- رابطه سازمان و محیط اجتماعی

مباحث کتاب به شرح زیر است :

فصل اول : چرا سازمانها را مطالعه می کنیم .

فصل دوم : جامعه شناسی کلاسیک و سازمانها

فصل سوم : ظهور سازمان عقلانی

فصل چهارم : نظریه های سازمان

فصل پنجم : انواع سازمانها

فصل ششم : هدف های سازمان

فصل هفتم : رویکردها و سازمانها

فصل هشتم : قدرت و کنترل در سازمانها

فصل نهم : سازمان و محیط اجتماعی

فصل اول : چرا سازمانها را مطالعه می کنیم

هدف کلی :

آشنایی با دلایل مهم مطالعه سازمانها و سطوح مطالعه

سازمانها

نکته مورد توجه جامعه شناسان در سازمانها :

جامعه شناسان معمولا **ساخت** و **کارکرد** نظام های اجتماعی را در

چهارچوب زمینه های سازمانی گوناگون مطالعه می کنند .

هدف اصلی پژوهش جامعه شناختی :

- مطالعه کنش مقابل اجتماعی است .

بنابراین انواع کنش اجتماعی که در گروه ها و سازمانهای رسمی رخ

می دهد در حوزه مطالعه جامعه شناختی قرار می گیرند .

دلایل توجه به زمینه های مختلف :

محققان سازمان با توجه به **علائق** گوناگون و از **دیدگاه های** مختلف

مباحث متفاوتی را در سازمان مورد توجه و مطالعه قرار داده اند .

مباحث مورد توجه محققان معمولاً موارد زیر بوده است :

➡ مطالعه ساختارهای بوروکراتیک و نتایج این ساختار

برای سازمان و اعضاء آن

➡ سلسله مراتب اقتدار سازمان

ادامه

عوامل موثر در دگرگونی در بعد و شکل سازمان ➡

قدرت در سازمان ➡

شیوه های گوناگون سازماندهی و هماهنگی فعالیتها ➡

مهم ترین دلایل مطالعه سازمانها عبارتند از :

(۱) روسای سازمانها و مدیران آن از مطالعه سازمان سود می برند .

(۲) برای شناخت پدیده سازمانی به مطالعه سازمان می پردازند .

ادامه

(۳) آشنایی با ساختار و کارکرد سازمانها برای مردمی که به طور

مستقیم یا غیر مستقیم در طول زندگی با سازمانها سر و کار دارند .

(۴) شناخت رفتار افراد در سازمانها با مطالعه ساخت و پویایی سازمانها

افزایش می یابد .

اصطلاح انسان اجتماعی :

نشانه شناخت اهمیت سازمان به عنوان یکی از عوامل اصلی اجتماعی شدن و ایجاد دگرگونی در شخصیت افراد است .

سطوح مطالعه سازمانها

سطح سازمان رسمی

سطح گروههای کوچک
محیط کار

سطح فرد

در سطح فردی مطالعه سازمانها :

واحد تحلیل فرد است . مطالعه اغلب به توصیف روابط متقابل بین

عوامل روانشناختی و نقش های کاری محدود می شود .

در سطح گروه های کوچک مطالعه سازمانها:

انسجام گروهی در محیط کار ، روابط غیر رسمی در گروه ،

بازده یا بهره وری گروه کار مورد توجه قرار می گیرد .

در سطح سازمان رسمی مطالعه سازمانها:

واحد تحلیل کل سازمان است .

سازمان رسمی را می توان با توجه به ویژگی های

مشترک آنها ، با هم مقایسه کرد .

برای شناخت روابط متقابل میان ابعاد گوناگون سازمانها :

جامعه شناسان از چهارچوب های مفهومی و نظری یا طرح های تبیینی منطقی استفاده

می کنند .

فصل دوم : جامعه شناسی کلاسیک و سازمانها :

هدف کلی :

آشنایی با نقش و اهمیت نظریات جامعه شناسان کلاسیک در زمینه

سازمانها

عوامل توجه وبر به سازمانها :

در قرن نوزدهم رشد و گسترش فزاینده سازمانهای

صنعتی با سلسله مراتب کنترل هرمی مورد توجه

ماکس وبر قرار گرفت .

از نظر وبر :

سازمان از این نوع به عنوان نظام عقلایی میتواند به عالیتین
درجه کارایی نایل شود و سازمان متناسب در جامعه صنعتی
شناخته می شود .

جامعه شناسان کلاسیک

۱- اگوست کنت :

ادراک بشر و جامعه انسانی از سه مرحله تکاملی گذر می کند :

➤ مرحله ربانی

➤ مرحله مابعد طبیعی

➤ مرحله علمی

به نظر کنت:

در مرحله سوم است که انسان می تواند با بکارگیری ابزار
نوین تفکر علمی ، پدیده های جامعه خود را درک کند و آن
را به شکل دلخواه خود در آورد .

از نظر کنت:

نظیر همین مراحل تکامل ذهن بشری ، در سازمانهای اجتماعی و واحدهای اجتماعی نیز تغییر رخ می دهد .

هر مرحله تحول ذهنی از نظر کنت با یک نوع سازمان اجتماعی و سلطه سیاسی خاص مرتبط است :

- **مرحله اول** با سلطه کاهنان و مردان نظامی

ادامه ←

- مرحله دوم با سلطه مردان کلیسا و فیلسوفان

- مرحله سوم با سلطه مدیران صنعتی و اندیشه های دانشمندان

از نظر کنت :

هرج و مرج زمانه اش ، حالتی موقتی بین دو مرحله نظم
اجتماعی است و تجدید سازمان جامعه نه از راه انقلاب ،
بلکه با چیرگی علم انجام خواهد شد .

ویژگی های مهم و متمایز صنعت از نظر کنت :

- ماهیت علمی صنعت

- گسترش منابع و ثروت

- سازمان دادن گسترده انبوه کارگران در محل کار و در غیر محل

کار

از نظر کنت :

ویژگی مهم نظم اجتماعی جدید چیزی بود که بعد ها

مدیریت **گرای** نام گرفت .

کنت:

مفهوم **نظم معنوی** را در برابر **مفهوم نظم دنیوی**

در تحلیل خود قرار داد .

نظم دنیوی و معنوی :

نظم دنیوی رابطه نزدیک با اعمال قدرت و اقتدار

در جامعه دارد. **نظم معنوی** به قضاوت های کیفی

یا نوع ارزیابی اخلاقی درباره فرد مربوط می شود .

به نظر کنت :

نظم دنیوی ، ثروت اقتصادی و قدرت اجتماعی برای
بقای جامعه کافی نیست و دوام و بقای نظم اجتماعی
فقط با تاکید به نظم معنوی امکان پذیر است .

از نظر کنت :

جنگ در جوامع صنعتی بویژه در اروپای غربی جایی ندارد .

در شیوه های تولید قبل از سرمایه داری ، یک منبع عمده

انباشت سرمایه ناشی از مداخله نظامی در جوامع قبل بوده .

تاکید دورکیم و کنت بر نظم :

از شرایط دوران زندگی آنها سرچشمه می گیرد .

کنت :

فکر می کرد که سازمان علمی جامعه صنعتی ، به

مرحله ای می رسد که هر کس مقامی متناسب با

استعدادش پیدا کند و عدالت اجتماعی تحقق می یابد .

۲ - هربرت اسپنسر :

او نیز مانند کنت تکامل گرا است و جامعه را مانند یک ارگانیسم

اجتماعی از نظر ساختار ، کارکردها و رشد آن در نظر می گیرد .

اسپنسر :

بر آن بود که جامعه صنعتی با یک فرآیند دو گانه

تمایز و ادغام مشخص می شود .

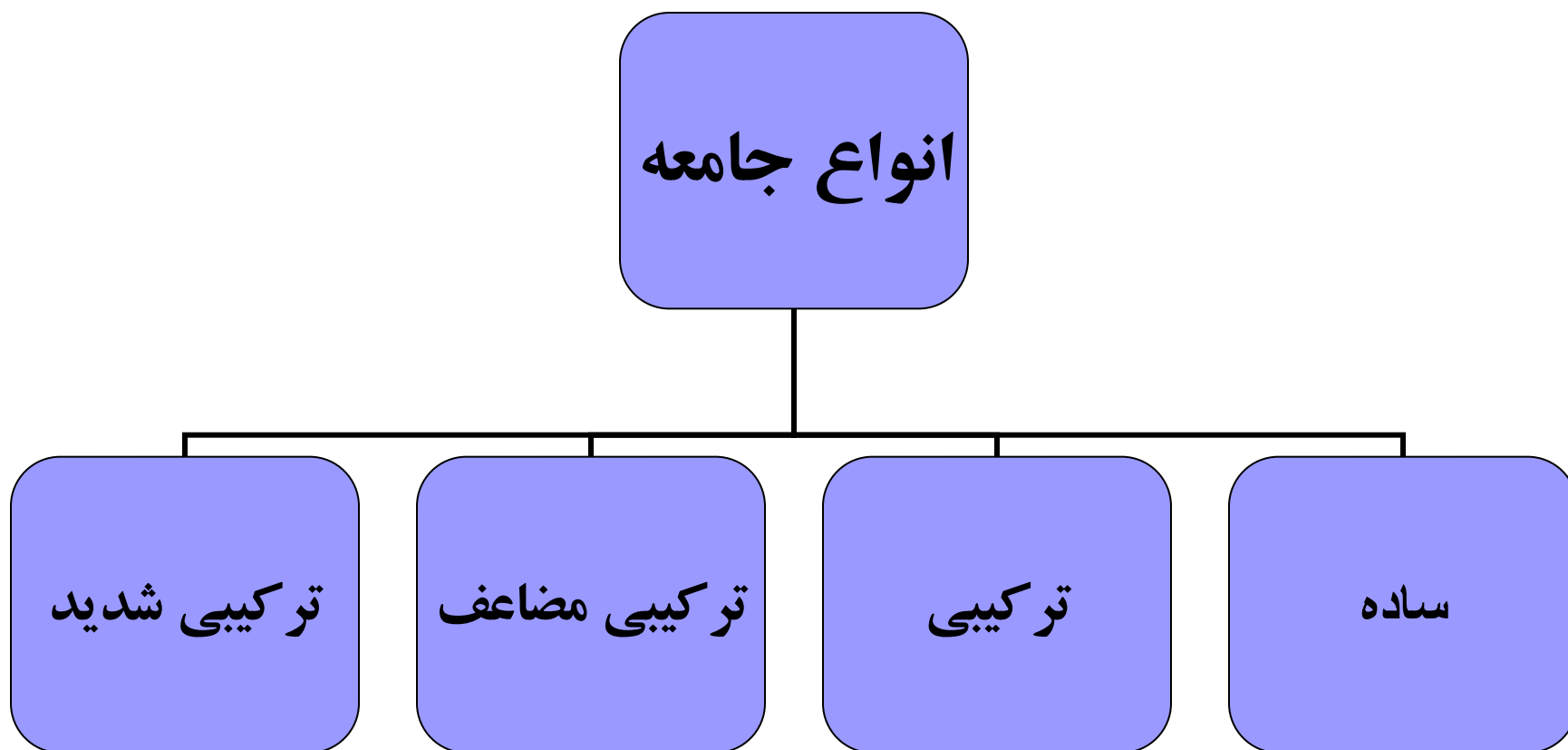
به نظر اسپنسر در جوامع ابتدایی:

هریک از اعضاء هم جنگجو ، شکارگر ، کلبه ساز و

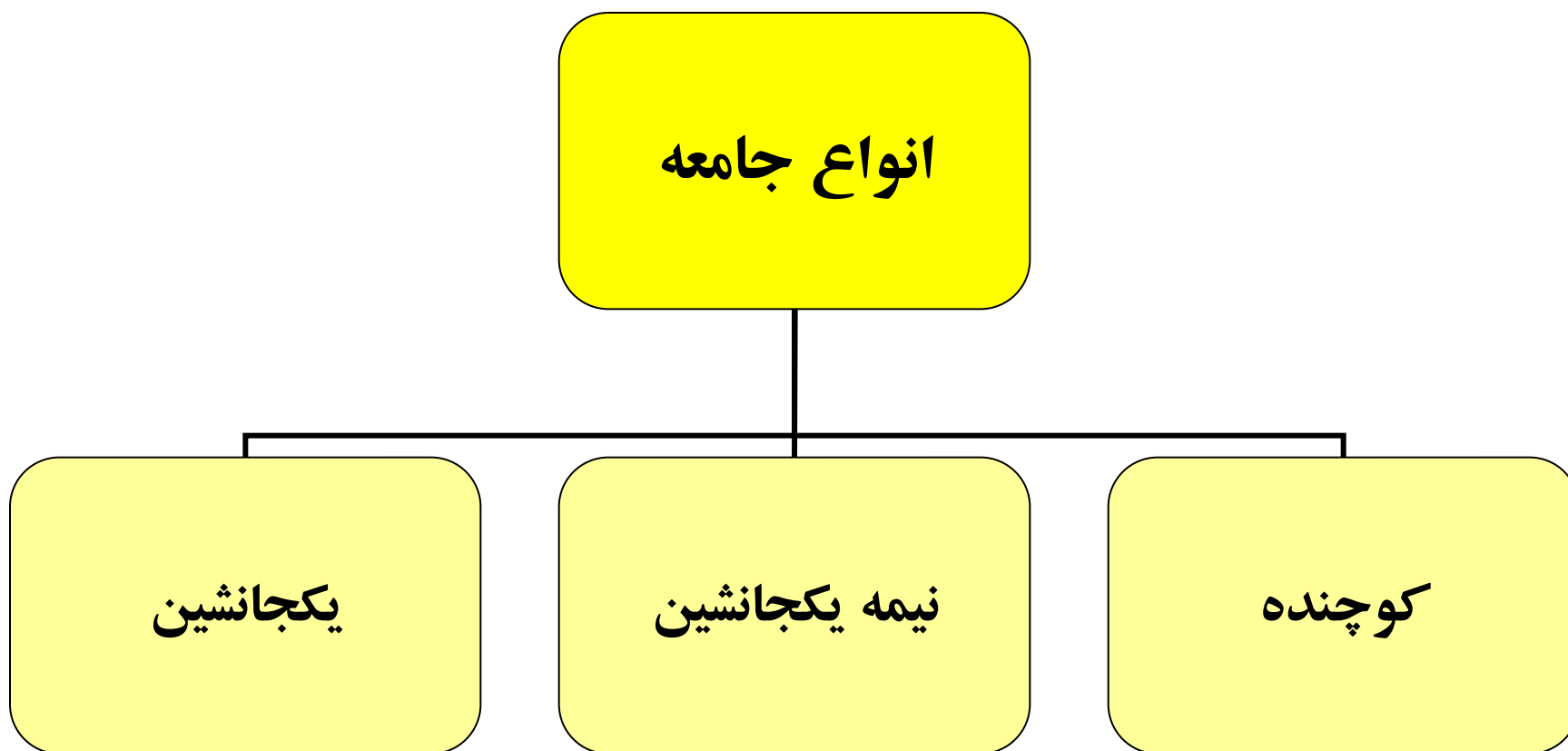
ابزار ساز است ولی با پیدایش جوامع یکجا نشین کشاورزی ،

نقش های کشاورز و جنگجو از هم متمایز می شوند .

انواع جامعه از نظر اسپنسر با توجه به پیچیدگی ساختاری:

انواع جامعه از نظر اسپنسر با توجه به تکامل شیوه استقرار:

انواع جامعه از نظر اسپنسر با توجه به نوع تنظیم داخلی:

نوع جامعه

```
graph TD; A[نوع جامعه] --> B[صنعتی]; A --> C[جنگجو]
```

صنعتی

جنگجو

به نظر اسپنسر:

این تقسیم بندی براساس سطح تکامل نبوده و به وجود
یا عدم وجود ستیزه با جوامع همسایه بستگی دارد .

صفت ویژه جوامع جنگجو:

اجبار است .

واحدهای ترکیب کننده این جامعه به زور وادار به اتخاذ
اعمال مشترک می شوند .

اراده شهروندی در این جوامع از امور شخصی گرفته تا
عمومی ، تابع اراده حکومت است .

صفت ویژه جامعه صنعتی :

همکاری داوطلبانه و خویشنداری فردی است . این

جامعه با همان آزادی فردی پی شاخص می شود که در هر

نوع معامله بازرگانی برقرار است .

فعالیت غالب در هر نوع جامعه :

در جامعه **جنگجو** ، فعالیتهای مربوط به دفاع و حمله اولویت دارد .

ولی در جامعه **صنعتی** ، فعالیتهای مربوط به معاش یعنی تولید و داد و ستد .

از نظر اسپنسر :

جامعه صنعتی از شکل جامعه یی پیش از آن یعنی جامعه

نظامی جنگجو پدید آمده است .

۳ - امیل دور کهایم :

بر خلاف اسپنسر که اقتصاد سرمایه داری لیبرالی و بازار را می ستود

دور کیم نقش بازار به عنوان یک منبع احتمالی بی نظمی توصیف

می کند.

دور کیم :

در کتاب تقسیم کار اجتماعی سعی دارد نشان دهد که
همبستگی ارگانیک ، تقسیم کار و مبادله نیازمند تنظیم از
جانب پدیده های غیر بازاری است ، یعنی اجتماع اخلاقی و
همبستگی اجتماعی

از نظر دورکیم :

پدیده های اجتماعی ، **واقعیت های اجتماعی** هستند این

واقعیت ها ویژگی ها و عوامل اجتماعی تعیین کننده یی دارند که با

مفاهیم زیست شناختی و روانشناختی قابل تعیین نیستند .

از نظر دور کیم :

موضوع جامعه شناسی ، پدیده های اجتماعی است .

او با رد تبیین های فرد گرایانه موضوع جامعه شناسی

، به عنوان اجتماعی ساختاری توجه می کند .

ویژگیهای واقعیت اجتماعی :

- نسبت به فرد جنبه خارجی دارند .
- آنها با گذشت زمان پایدار می مانند .
- آنها بیرون از فرد قرار دارند .
- خود را بر فرد تحمیل می کنند .

تعریف واقعیت اجتماعی :

هر شیوه و عمل ثابت یا نا ثابتی که بتواند به فرد یک نوع الزام

خارجی تحمیل کند .

انواع ہمبستگی دور کیم

```
graph TD; A[انواع ہمبستگی دور کیم] --> B[ارگانیکی]; A --> C[مکانیکی]
```

ارگانیکی

مکانیکی

انواع همبستگی از نظر دور کیم :

مکانیکی : جایی رواج دارد که حداقل تفاوت‌های فردی وجود

داشته باشد .

ارگانیکی : نه از همانندی‌های افراد جامعه ، بلکه از تفاوت

هایشان بوجود می آید .

به نظر دور کنیم :

جامعه واقعی است جدا از افرادی که آن را تشکیل می دهند، و یا جامعه چیزی بیشتر از مجموع اجزای آن است .

این امر قبلا از نظر سن سیمون نیز بیان شده بود .

به نظر دور کیم و سن سیمون :

انسان تابع جامعه است و یا جامعه مقدم بر فرد است و قوانین جامعه

حاکم بر ترقی آدم است. انسان فقط می تواند این قوانین را

کشف و خود را به گونه ای مناسب با آنها سازگار سازد .

به نظر دور کیم و سن سیمون :

تقسیم کار به وابستگی بیشتر بین اعضای جامعه منجر می شود و

انسانها را به شیوه ای دگر خواهانه یا نوع دوستانه متحد می کند .

دور کیم معتقد است که:

یکپارچگی و هماهنگی زمانی بوجود می آید که جامعه بر

پایه یک نظام سازمان صنعتی نهاده شده باشد .

همچنین دور کیم معتقد بود :

که یکپارچگی فزآینده در جامعه از افزایش تقسیم کار
گسترده ، توسعه صنفهای شغلی و سازمانها و روابط صنعتی
در سازمانها ناشی می شود .

از نظر دور کیم :

جامعه در مراحل اولیه تکامل اجتماعی همگون است .

تمایز اصلی در این جامعه بر پایه ویژگی های **جنسی** و

سن نهاده شده است .

در جامعه ابتدایی :

همبستگی در وجدان جمعی نمودار می گردد .

این مفهوم که بیانگر احساسات و افکار رایج در مجموع

وجدانهای فردی است ، مفهوم همبستگی مکانیکی است .

در جامعه پیچیده :

مفهوم همبستگی ارگانیک جای مکانیک را می گیرد .

در اینجا این جامعه است که وجدان جمعی را تعیین می کند

نه یکایک وجدانهای فردی .

دور کنیم :

معتقد به نظارت اجتماعی بر فرد است .

نظارت های اجتماعی بر گرایش های فردی محدودیت هایی

را اعمال می کند .

بی هنجاری :

به وضعیتی اجتماعی اطلاق می شود که با تنظیم اجتماعی
بسیار زیاد یا بسیار کم مشخص می شود . وضعی که از
جدایی فردیت از وجدان جمعی ناشی می شود و به دو شیوه
متقابلا مرتبط بایکدیگر بیان می گردد .

دور کیم :

در شرایط تغییر یافته صنعتی نیاز به ایجاد نوع ویژه ای
از سازمان را احساس می کند . این سازمانها ،
سازمانهای ساده میانجی میان فرد و دولت هستند .

اندام های ثانوی دور کیم :

نوعی سازمان شغلی است که از سازمانهای حرفه ای اقتباس شده اند ، و دارای نقشی اجتماعی هستند .

این نقش پر کردن خلع اخلاقی ناشی از هرج و مرج بازار است .

در نظریه دور کیم :

سازمان به عنوان عامل همبستگی بین فرد و جامعه

نقش کلیدی پیدا می کند .

فصل سوم : ظهور سازمانهای عقلانی

هدف کلی :

آشنایی با نظریات ماکس وبر و مارکس در رابطه با سازمانها و

شناخت روند شکل گیری سازمانهای رسمی